

สรุปหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมและข้อเสนอแนะ

สรุปหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรม

หลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมตามกฎหมายไทยที่ได้พิจารณาโดยละเอียดตลอดจนได้เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศมาแล้วนั้น จะเห็นว่าหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมนี้ เป็นหลักเก่าแก่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโรมัน มีวิวัฒนาการควบคู่ไปกับการวิวัฒนาการและความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สำหรับหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมตามกฎหมายไทยนั้น ปรากฏครั้งแรกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 115 ซึ่งได้นำมาจากหลักกฎหมายของประเทศเยอรมันและสวิส แต่ก็มีได้มีบทบัญญัติจำแนกชนิดของแบบแห่งนิติกรรมว่ามีอยู่เช่นไร จึงทำให้มีนักนิติศาสตร์หลายท่านพิจารณาบทบัญญัติต่าง ๆ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แล้วมากำหนดชนิดของแบบแห่งนิติกรรมแตกต่างกันออกไปตามที่ได้พิจารณามาแล้ว สำหรับผู้เขียน ได้จำแนกชนิดของแบบแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1. ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
2. จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือ
3. ทำเป็นหนังสือโดยไม่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

สภาพบังคับของการไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 115 บัญญัติโทษของนิติกรรมสัญญาตกเป็นโมฆะ เนื่องจากการร่างประมวลแพ่งและพาณิชย์ได้มีการร่างเป็นภาษาอังกฤษ แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทย มาตรา 115 ในภาษาอังกฤษเขียนไว้ว่า "An act which is not in the form prescribed

by law is void." คำว่า "void" ในร่างภาษาไทยใช้คำว่า "โมฆะ และได้มีการบัญญัติความหมายของโมฆกรรมไว้ต่างหาก ซึ่งคำว่า "void" แปลตามรูปศัพท์ก็คือ สภาพ การไร้ผล ลั่นผล ลั่นการผูกพัน เมื่อมาพิจารณาถึงสภาพบังคับของการไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมก็คือทำให้การนั้นมีสภาพไร้ผล ลั่นผล ลั่นการผูกพัน หรือโมฆะนั้นเอง

ประโยชน์ที่ได้จากแบบแห่งนิติกรรม เป็นที่ทราบกันแล้วว่ากฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมเป็นหลักขัดขวางหลักเจตนา เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นหลักสำคัญของกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมสัญญา แต่กฎหมายของประเทศที่มีพัฒนาทางด้านกฎหมายทั้งหลายก็ต้องยอมรับนำหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมมาบัญญัติไว้ เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะการเล็งเห็นประโยชน์ของแบบแห่งนิติกรรม ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. ประโยชน์แก่ผู้ทำนิติกรรมสัญญาตามแบบแห่งนิติกรรมนั้นเอง กล่าวคือแบบแห่งนิติกรรมช่วยให้การที่มีเวลาที่จะยับยั้งซึ่งใจ เกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญาตลอดจนยังใช้เป็นพยานหลักฐานที่มีความแน่นอนมั่นคงได้อีกด้วย
2. ประโยชน์แก่บุคคลภายนอกกล่าวคือ แบบแห่งนิติกรรมช่วยให้บุคคลภายนอกใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ในการที่จะเข้าผูกนิติสัมพันธ์ด้วย
3. ประโยชน์แก่รัฐ กล่าวคือ แบบแห่งนิติกรรมยังประโยชน์แก่รัฐเกี่ยวกับความสะดวกที่จะเข้าควบคุมดูแลการทำนิติกรรมสัญญาของเอกชน ช่วยให้เกิดความสะดวกและรัดกุมต่อการจัดเก็บภาษีอากรของรัฐ ตลอดจนช่วยให้รัฐมีรายได้จากค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำตามแบบแห่งนิติกรรม

ผลของการพิจารณาวิจัยหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรม เนื่องจากมาตรา 115 อันเป็นบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องแบบแห่งนิติกรรมได้นำมาจากหลักกฎหมายของเยอรมันและสวิส ซึ่งได้วางหลักเกี่ยวกับแบบแห่งนิติกรรมไว้ชัดเจนทำนองเดียวกับกฎหมายของประเทศในกลุ่มระบบประมวลกฎหมายที่มีความพัฒนาทางด้านกฎหมายทั้งหลาย แต่บทบัญญัติเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาที่ต้องทำตามแบบแห่งนิติกรรมและบทบัญญัติว่าด้วยชนิดและประเภทของนิติกรรม ซึ่งบัญญัติกระจัดกระจายอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะ

ต่าง ๆ เช่น ลักษณะข้อชาย ตัวเงิน หุ้นส่วนบริษัทประกันภัย เป็นต้น นำมาจากหลักกฎหมายในกลุ่มระบบคอมมอนลอว์ จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาว่าการใดเป็นแบบแห่งนิติกรรมหรือไม่ อย่างกรณีการจดทะเบียนนิติบุคคล และการจดทะเบียนครอบครัวดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้เนื่องจากหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมตามกฎหมายไทย เกิดจากการคัดลอกมาจากกฎหมายของต่างประเทศ มิได้เกิดจากการวิวัฒนาการทางกฎหมายไทย ในทางปฏิบัติจึงเกิดปัญหาเกี่ยวกับการทำตามแบบแห่งนิติกรรมตามที่ได้พิจารณามาแล้ว ซึ่งนำมาพิจารณาต่อไปในหัวข้อว่าด้วยขอเสนอแนะ

ขอเสนอแนะ

1. ขอเสนอแนะเกี่ยวกับชนิดของแบบแห่งนิติกรรม โดยที่ในปัจจุบันวิทยากรในคานต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากในการทำนิติกรรมสัญญา ประเภทที่มีความจำเป็นต้องบังคับให้ต้องมีแบบแห่งนิติกรรมบังคับไว้ เพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดแบบแห่งนิติกรรมขึ้นมา ดังที่ได้พิจารณามาแล้วนั้น จึงควรที่จะได้อาวิทยากรต่าง ๆ ที่สามารถนำมาพิจารณาใช้เป็นแบบแห่งนิติกรรม เป็นต้นว่า เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ ซึ่งน่าที่จะได้มีการนำมาพิจารณาใช้เป็นแบบแห่งนิติกรรมได้ ประกอบกับเมื่อได้นำวิทยากรดังกล่าวมาพิจารณาใช้เป็นแบบแห่งนิติกรรม ก็ไม่เป็นการทำให้วัตถุประสงค์ของแบบแห่งนิติกรรมต้องเสียไปแต่ประการใด ในทางตรงกันข้าม ยิ่งจะเป็นการสนองต่อวัตถุประสงค์ของแบบแห่งนิติกรรมยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในแง่ของการเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์เกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาที่ได้ทำขึ้นได้แน่ชัดยิ่งขึ้น

2. ขอเสนอแนะเกี่ยวกับการทำนิติกรรมอำพรางตามแบบแห่งนิติกรรม ตามที่ได้พิจารณามาแล้วในเรื่องนิติกรรมอำพราง ในกรณีที่นิติกรรมที่แสดงออกมาและนิติกรรมที่ถูกอำพราง กฎหมายกำหนดให้ต้องทำตามแบบแห่งนิติกรรมนั้น ซึ่งตามบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาของศาลฎีกาวินิจฉัยให้นิติกรรมที่แสดงออกมา และนิติกรรมที่ถูกอำพรางต้องทำตามแบบแห่งนิติกรรมตามที่กฎหมายกำหนดนั้น อันยังผลให้นิติกรรมอำพรางไม่อาจเกิดขึ้นได้ เมื่อนิติกรรมที่แสดงออกและนิติกรรมที่ถูกอำพราง กฎหมายกำหนดแบบแห่งนิติกรรมชนิด

ต้องจดทะเบียนต่อนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำให้บทบัญญัติว่าด้วยนิติกรรมอำพรางใช้บังคับได้
 อย่างจำกัด กล่าวคือ นิติกรรมชนิดที่ต้องทำตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดจดทะเบียนต่อนักงาน
 เจ้าหน้าที่ นิติกรรมที่ถูกอำพรางจะไม่อาจทำให้ถูกต้องตามแบบแห่งนิติกรรมดังกล่าวตาม -
 บรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาของศาลฎีกาได้เลย โดยเหตุที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดแจ้ง
 ทำนองเดียวกับบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าว เพื่อให้บทบัญญัติว่าด้วย -
 นิติกรรมอำพราง ตามความในมาตรา 118 วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 สามารถใช้บังคับได้อย่างกว้างขวางจริงจังขึ้น จึงควรที่จะได้มีการพิจารณาในส่วนเกี่ยวกับ
 การทำตามแบบแห่งนิติกรรม ตามบทบัญญัติว่าด้วยนิติกรรมอำพราง ให้ต้องทำตามแบบแห่ง -
 นิติกรรมเฉพาะแต่นิติกรรมที่ได้แสดงออกมา ก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว ซึ่งปัจจุบันได้มีการ
 พจนานุกรมลงบ้าง จะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 862-863/2520

มีข้อาคิคว่านิติกรรมอำพรางตามมาตรา 118 วรรค 2 จะถือเป็นข้อยกเว้นของ
 มาตรา 115 ได้หรือไม่ เพราะถ้าได้ก็จะเกิดผลดีทุกประการ กล่าวคือนิติกรรมที่ถูกอำพราง
 ไม่ต้องมีการทำตามแบบตามมาตรา 115 ข้อนี้อาจเทียบเคียงได้กับเรื่องคำพิพากษาของศาล
 แสดงกรรมสิทธิ์ ซึ่งมีผลทันทีไม่ต้องรอการจดทะเบียนหรือทำตามแบบเสียก่อน แม้สัญญา -
 ประนีประนอมยอมความเรื่องกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ก็อาจมีผลได้ทันที โดยไม่ทันต้อง
 คำเนนการตามแบบ ถ้าแปลได้เช่นนี้ จะทำให้มาตรา 118 วรรค 2 มีผลจริงจังมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ คงได้พิจารณามาแล้ว
 ปัญหาเกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญาตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ โดยเฉพาะการทำ
 พินัยกรรมจะเห็นว่า ทั้ง ๆ ที่ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมเป็นหนังสือแล้ว พินัยกรรมก็ยังตก
 เป็นโมฆะ ด้วยเหตุไม่ชอบด้วยแบบแห่งนิติกรรมตามที่ได้พิจารณามาแล้ว เพื่อป้องกันมิให้ปัญหา
 ดังกล่าวต้องเกิดขึ้นอีก จึงควรที่จะกำหนดให้มีแบบมาตรฐานของแบบแห่งนิติกรรมชนิดที่ทำเป็น
 หนังสือขึ้น โดยกำหนดเป็นรูปแบบทั่ว ๆ ไปสำหรับนิติกรรมสัญญาเป็นประเภท ๆ ไป ซึ่งผู้
 ทำนิติกรรมสัญญาประเภทนั้น ๆ สามารถนำแบบมาตรฐานของแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็น -
 หนังสือนี้ มากรอกข้อความเพิ่มเติมให้เป็นกรณีเฉพาะราย ได้ถูกต้องตามความประสงค์ของ
 คน โดยไม่ทำให้ความประสงค์ของตนต้องตกเป็นโมฆะเสียเปล่าไปโดยไม่จำเป็น

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแบบแผนกิจกรรม ชนิดควรทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน
 ทอพนักงานเจ้าหน้าที่ วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดแบบแผนกิจกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ
 และจดทะเบียนทอพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ ในข้อที่ว่าเพื่อใช้บังคับแก่นิติกรรมสัญญาที่สร้างขึ้นเกี่ยวกับ
 ทรัพย์สินที่มีคาราคาแพง ๆ เช่น อสังหาริมทรัพย์ แพร เรือ หรือสัตว์พาหนะ นั้น เนื่องจากใน
 ปัจจุบันมีทรัพย์สินหลายชนิดที่มีคาราค่าสูงกว่าทรัพย์สินดังกล่าวอีก เช่น เครื่องบิน รถยนต์ จักร
 กระทั่งทรัพย์สินบางชนิดไม่อาจประมาณค่าได้ เช่น โบราณวัตถุ ลิขสิทธิ์ เป็นต้น เพื่อให้การ
 ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าว จึงควรที่จะได้มีการพิจารณากำหนดให้การทำ
 นิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินในปัจจุบันที่มีค่าดังกล่าว ต้องทำตามแบบแผนกิจกรรม ชนิดทำ
 เป็นหนังสือและจดทะเบียนทอพนักงานเจ้าหน้าที่ อย่างกรณีการทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับ -
 อสังหาริมทรัพย์ แพร เรือ หรือสัตว์พาหนะตามความแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนตามแบบแผนกิจกรรม
 ชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนทอพนักงานเจ้าหน้าที่ คงได้พิจารณามาแล้ว ในกรณีการ
 ทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่บนที่ดินมีโฉนดที่ดิน หรือมีใบโฉนดพนักงาน
 เจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียน มีใช้พนักงานเจ้าหน้าที่คนเดียวกัน ขึ้นอยู่กับนิติกรรมสัญญาที่สร้างขึ้น
 นั้น ว่าเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์บนที่ดินนั้นอย่างเดียว หรือรวมกับที่ดินดังกล่าวนั้นด้วย จึง
 ทำให้เกิดปัญหาเรื่องทรัพย์สินอย่างเดียว เจ้าของกรรมสิทธิ์ไปทำนิติกรรมสัญญาผูกพันได้ถึง
 2 ครั้ง ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้ง 2 นั้น ว่าสิทธิของใครจะดีกว่า
 กัน คงได้พิจารณาแล้ว เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวอันเป็นข้อขัดข้องของการทำนิติกรรมสัญญา
 ตามแบบแผนกิจกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนทอพนักงานเจ้าหน้าที่ประการหนึ่ง ที่
 พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจแก้ไขได้ จึงควรที่จะได้มีการพิจารณากำหนดพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับ
 จดทะเบียนในกรณีดังกล่าว โดยให้เป็นคนเดียวกัน หรือให้มีมาตรการแจ้งการจดทะเบียน
 นิติกรรมให้ทราบซึ่งกันและกัน